

הכנסת
מרכז המחקר והמידע

ירושלים, כ"ג בכסלו תשע"ד
26 בנובמבר 2013

לכבוד:

חה"כ עדי קול

כאן

שלום רב,

הנדון: התייחסות רשויות המדינה ל"יוצאים לשאלה"

לבקשתך, יובאו להלן ממצאי בדיקתנו בדבר הסיוע שניתן מצד המדינה ליוצאים לשאלה.

"יציאה לשאלה" (המונח מוכר גם כ"חזרה בשאלה" או "יציאה בשאלה") היא הכינוי שניתן לתהליך שבו אנשים עוזבים את החברה הדתית או החרדית ועוברים לחיים בחברה החילונית. לתהליך זה מיוחסים קשיים רבים, ובהם פגיעה בקשר של היוצאים לשאלה עם המשפחה הקרובה והמורחבת עד כדי ניתוק קשר מוחלט; קשיים חברתיים ובניית זהות חדשה; קשיים בהסתגלות לקודים החברתיים והתרבותיים בחברה החילונית; פערים גדולים בין היוצאים לשאלה לסביבתם החדשה בתחום ההשכלה; קושי במציאת תעסוקה הולמת וכן קשיים הנוגעים לסוגיית השירות הצבאי.¹

על אף האמור, מבדיקתנו עולה כי אין הגדרה רשמית של המדינה למונח "יציאה לשאלה", ומכאן שאין בנמצא הגדרה רשמית של מיהו יוצא לשאלה או נתונים רשמיים כלשהם על היקף אוכלוסייה זו בישראל. עם זאת, עיבוד שנערך על-ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת של נתוני הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 2012 מעלה כי כ-2% מהנסקרים שהשיבו כי גדלו בבית חרדי בגיל 15 מגדירים עצמם כיום "מסורתיים לא כל כך דתיים" או "לא דתיים" או "חילונים". כ-3.8% משיבים נוספים שהשיבו כי גדלו בבית חרדי בגיל 15 מגדירים את עצמם כיום "מסורתיים-דתיים" וכ-4.3% משיבים נוספים מגדירים את עצמם כיום "דתיים".²

בבדיקה שערכנו עם כמה משרדי ממשלה (משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד החינוך, משרד הכלכלה ומשרד הבינוי והשיכון) נמצא שאין גישה ייעודית מצד משרדים אלו לאוכלוסיית היוצאים לשאלה, והיא אינה מוכרת כאוכלוסייה מובחנת שיש לה מאפיינים ייחודיים. עם זאת, נמסר כי מקרים

¹ מר יאיר הס, מנכ"ל עמותת "ה.ל.ל" – האגודה ליוצאים לשאלה, דיווח למרכז המחקר והמידע של הכנסת, 5 בנובמבר 2013.

² יש להביא בחשבון כי טעות הדגימה היחסית של הנתונים המתמייחסים לאלה המגדירים את עצמם כיום "מסורתיים לא דתיים", "לא דתיים", "חילונים" ו"מסורתיים-דתיים" היא בין 25% ל-40%, ועל כן רמת המהימנות של האומדנים נחשבת לנמוכה. הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נערך מדי שנה בשנה במדגם של כ-7,500 איש בני 20 ומעלה. עוד יצוין כי בסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 2009 נשאלו הנסקרים על שינויים במידת הדתיות שלהם במהלך החיים. במסגרת הסקר נשאלו הנסקרים אם הם מגדירים עצמם "חוזרים בתשובה", אולם שאלה הפוכה בדבר הגדרה עצמית של הנסקרים כ"יוצאים לשאלה" לא נשאלה במסגרת הסקר.

פרטניים מטופלים לפי העניין במסגרות הרלוונטיות של המשרדים ובכך ניתנים בפועל מענים אשר מתאימים לאוכלוסייה זו.³

יש לציין כי נוסף על משרדים אלו פנה מרכז המחקר והמידע של הכנסת למשרד הביטחון לצורך קבלת מידע בדבר קיומם של נהלים מיוחדים להשתלבות יוצאים לשאלה בצה"ל. תשובת המשרד על פנייתנו לא התקבלה עד למועד סגירת מסמך זה ונמסר כי העברת המידע המבוקש אינה אפשרית במסגרת הזמן הנתון. **יצוין כי בתשובת עמותת "יוצאים לשינוי" על פנייתנו נכתב כי צה"ל הוציא לפני זמן קצר מאוד נהלים חדשים בנושא היוצאים לשאלה, וכעת העמותה פועלת עם הצבא להבאת המידע לידיעת היוצאים לשאלה.**⁴

עוד נמסר מהעמותה כי יחד עם הנהלת המכינה הקדם-אקדמית של האוניברסיטה העברית נבנה מסלול מיוחד ליוצאים לשאלה בתוך המכינה, שיסייע להם להשתלב במהירות ולהשלים את פערי ההשכלה בינם ובין הסובבים אותם. על-פי העמותה, התוכנית זכתה לאישור הנהלת המכינה, וכעת נבדקת עם משרד האוצר האפשרות של מימון חלקי שלה על-ידי המדינה, כמו הסיוע שניתן למכינות החרדיות.⁵

מהתייחסות שקיבלנו משלוש עמותות המסייעות ליוצאים לשאלה עולה כי מדי שנה בשנה הן מסייעות למאות יוצאים לשאלה חדשים הפונים אליהן לקבלת סיוע. הסיוע ניתן בדרכים מגוונות, ובין השאר באמצעות הענקת מלגות לימודים, קישור היוצא לשאלה למשפחה תומכת, סיוע במגורים ובשכר דירה, מתן מענקים והלוואת גישור, הכוונה וסיוע בהשתלבות בתעסוקה, קיום פעילויות חברתיות וסיוע בהשתלבות בצה"ל.⁶ **מתגובות העמותות עולה כי הן אינן מקבלות כיום תמיכות כספיות כלשהן מצד גורמים ממשלתיים.**⁷

בתוך כך יצוין כי בכנסת הנוכחית הונחה ביוזמת חברי הכנסת של סיעת מרצ הצעת חוק שעניינה מתן סל קליטה ליוצאים לשאלה. על-פי הצעה זו, היוצאים לשאלה יקבלו סל קליטה הדומה לזה שמקבלים עולים חדשים.⁸ בדברי ההסבר של הצעת החוק נכתב כי "היוצאים לשאלה בישראל עוברים תהליך של 'הגירה פנימית' מחברה מסוגרת אל המסגרת המודרנית-מערבית של העולם החילוני בישראל. תהליך זה דומה, במידה רבה, לתהליך שעוברים עולים חדשים, ובמובנים מסוימים הוא אף קשה ממנו".

כתיבה: אסף ויניגר

אישור: יובל וורגן, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

³ גברת מיכל כהן, מנכ"לית משרד החינוך, דיווח למרכז המחקר והמידע של הכנסת, 24 בנובמבר 2013; עו"ס ענת שגב, מרכזת הקשר כנסת-ממשלה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, דיווח למרכז המחקר והמידע של הכנסת, 26 בנובמבר 2013; מר נתנאל לפידות, יועץ למנכ"ל משרד הבינוי והשיכון, מענה על פניית הוועדה לפניית ציבור של הכנסת, 24 בנובמבר 2013.

⁴ גברת מלי אליאד, מנהלת עמותת "יוצאים לשינוי", דיווח למרכז המחקר והמידע של הכנסת, 26 בנובמבר 2013.
⁵ שם.

⁶ גברת מלי אליאד, מנהלת עמותת "יוצאים לשינוי", דיווח למרכז המחקר והמידע של הכנסת, 26 בנובמבר 2013; מר יאיר הס, מנכ"ל עמותת "ה.ל.ל" – האגודה ליוצאים לשאלה, דיווח למרכז המחקר והמידע של הכנסת, 5 בנובמבר 2013; גברת תמר דרור, מנהלת עמותת "דרור" – מרכז ליוצאים בשאלה, דיווח למרכז המחקר והמידע של הכנסת, 17 בנובמבר 2013.

⁷ מעמותת "ה.ל.ל" נמסר כי בשנים 2001 עד 2007 ניתנה לה תמיכה מוועדת העזבונות דרך משרד החינוך בסכום כולל של 140,000 שקלים עבור פרויקט המלגות של העמותה. לטענת העמותה, תמיכה זו הופסקה משום שהוועדה הודיעה כי היא אינה מעניקה מלגות אלא למוסדות החינוך עצמם לצורך הפחתה בשכר הלימוד.

⁸ הצעת חוק סל הקליטה (תיקון – זכאות יוצאים לשאלה), התשע"ג-2013 (436/19/פ), הונחה על שולחן הכנסת בתאריך 13 במרץ 2013. הצעת חוק דומה בעיקרה הונחה על שולחן הכנסת ה-18 על-ידי חברת הכנסת זהבה גלאון וקבוצת חברי כנסת (4007/18/פ).

הכנסת

מרכז המחקר והמידע